

Inhoud

Inleiding	11
1. Overheidsfinanciering van religie in een postseculier tijdperk	11
2. Kerk en staat in België: drie domeinen van financiering	12
2.1 <i>Financiering van erkende levensbeschouwingen</i>	12
2.2 <i>Organisatie en financiering van levensbeschouwelijke vakken</i>	13
2.3 <i>Financiering van confessionele scholen</i>	13
3. Het Belgische kerk-staat model onder vuur	13
3.1 <i>Erkende levensbeschouwingen</i>	13
3.2 <i>Levensbeschouwelijke vakken</i>	14
3.3 <i>Confessionele scholen</i>	14
4. Wat aan dit boek vooraf ging	15
5. Opzet van het boek	16

Deel 1

Politiek liberalisme, neutraliteit en de scheiding tussen kerk en staat

Hoofdstuk 1

Scheiding tussen kerk en staat, neutraliteit en autonomie	21
1. Inleiding	21
2. Politiek liberalisme en de scheiding tussen kerk en staat	21
3. Neutraliteit, wat bedoelen we hiermee?	23
4. Autonomie: drie voorwaarden	24
5. Vrijheid van godsdienst en onderwijs in Europa	25
6. Vrijheid van godsdienst en onderwijs in de praktijk	26
6.1 <i>Financiering van levensbeschouwingen</i>	27
6.2 <i>Levensbeschouwelijke vakken</i>	27
6.3 <i>Confessionele scholen</i>	28
7. Besluit: kerk en staat in een liberale democratie – 3 onderzoeksvragen	30

Hoofdstuk 2

Godsdienstvrijheid en financiering van levensbeschouwingen	31
1. Inleiding	31
2. Perfectionistische en niet-perfectionistische goederen	31
3. Levensbeschouwing: een niet-perfectionistisch goed?	33
4. Gelijke toegang tot autonomie en de financiering van levensbeschouwingen	34
5. Overheidssteun voor levensbeschouwingen: criteria	36
5.1 <i>Democratische besluitvorming</i>	37
5.2 <i>Liberale grenzen</i>	37
5.3 <i>Individuele godsdienstvrijheid</i>	38
5.4 <i>Open en pluralistisch beleid</i>	39
5.5 <i>Geen waardeoordelen</i>	39
6. Levensbeschouwing: een buitenbeentje?	39
7. Besluit: overheidssteun voor levensbeschouwingen: mogelijk, maar niet noodzakelijk	41

Hoofdstuk 3

Financiering van confessionele scholen: hoe en waarom?	43
1. Inleiding	43
2. Autonomie en onderwijs	43
3. Overheidssteun voor confessionele scholen: criteria	45
3.1 <i>Maatschappelijk draagvlak</i>	45
3.2 <i>Vrijheid van godsdienst en onderwijs</i>	45
3.3 <i>Open en pluralistisch beleid</i>	45
3.4 <i>Seculiere alternatieven</i>	46
3.5 <i>Eindtermen en curriculum</i>	47
3.6 <i>Geen waardeoordelen</i>	47
4. Vrijheid van richting of vrijheid van inrichting?	48
4.1 <i>Leerlingenwerving</i>	48
4.2 <i>Levensbeschouwelijke vakken en activiteiten</i>	49
5. Besluit: openbare scholen of een gemengd systeem?	50

Hoofdstuk 4

Overheidssteun voor levensbeschouwelijke vakken: een <i>must</i> in een liberale staat?	53
1. Inleiding	53
2. Confessioneel levensbeschouwelijk onderwijs	54
3. Overheidssteun voor confessioneel levensbeschouwelijk onderwijs: criteria	55
3.1 <i>Maatschappelijk draagvlak</i>	55
3.2 <i>Open en pluralistisch beleid</i>	56

3.3	<i>Individuele keuzevrijheid</i>	56
	a) Openbare scholen	56
	b) Private scholen	57
3.4	<i>Vrijheid van vereniging, godsdienst en onderwijs</i>	58
3.5	<i>Kwaliteitscriteria</i>	59
3.6	<i>Geen waardeoordelen</i>	59
4.	<i>Van teaching into religion naar teaching about religion</i>	59
5.	Overheidssteun voor gedeconfessionaliseerd levensbeschouwelijk onderwijs: criteria	61
	5.1 <i>Overheid als de inrichtende en bevoegde instantie</i>	62
	5.2 <i>Religiewetenschappelijke vorming van leerkrachten</i>	62
	5.3 <i>Onderwijs over levensbeschouwingen voor iedereen</i>	63
6.	Besluit: de plaats van levensbeschouwelijk onderwijs in een liberale samenleving	64

Deel 2

Kerk en staat in België

HOOFDSTUK 5

Kerk en staat in België: geschiedenis en juridisch kader **69**

1.	Inleiding	69
2.	België en haar ontstaansgeschiedenis	69
	2.1 <i>Van Bourgondiërs tot Oostenrijkers: het katholieke geloof heerst</i>	69
	2.2 <i>Frans antiklerikalisme en Napoleontische bemiddeling</i>	70
	2.3 <i>Koninkrijk der Nederlanden en Belgische onafhankelijkheid</i>	71
3.	Levensbeschouwing in de Belgische Grondwet	72
	3.1 <i>Actieve steun voor erkende levensbeschouwingen</i>	72
	3.2 <i>Levensbeschouwing en Onderwijs</i>	74
	a) Schoolstrijd en schoolpact	74
	b) Levensbeschouwelijke vakken in de Grondwet	75
	c) Het monopolie van het katholiek onderwijs	76
4.	Besluit: kerk en staat in België, een model met historische wortels	77

Hoofdstuk 6

Erkenning en financiering van levensbeschouwingen **79**

1.	Inleiding	79
2.	Erkenning van levensbeschouwingen: hoe?	79
	2.1 <i>Criteria voor erkenning</i>	80
	2.2 <i>Erkenning: lokaal en federaal</i>	81

Geld voor je god?

2.3	<i>Erkenning van lokale geloofsgemeenschappen: criteria</i>	82
3.	Erkende levensbeschouwingen: organisatie en structuur	83
4.	Voordelen voor erkende levensbeschouwingen	85
4.1	<i>Grondwettelijk vastgelegde voordelen</i>	85
4.2	<i>Andere voordelen</i>	86
5.	De kostprijs van erkenning en financiering	87
5.1	<i>Erkende levensbeschouwingen en levensbeschouwelijke vakken</i>	87
5.2	<i>Vergelijking met andere overheidsuitgaven</i>	90
6.	Besluit: waarom erkenning en financiering?	91

Hoofdstuk 7

Secularisering, diversiteit en ontzuiling		93
1.	Inleiding	93
2.	Verzuiling	93
2.1	<i>Zuilvorming en levensbeschouwelijke apartheid</i>	93
2.2	<i>Vrijzinnigen: voor of tegen de verzuiling?</i>	95
3.	Secularisering	96
3.1	<i>Kerkpraktijk en overgangsrituelen</i>	96
3.2	<i>Ethiek en vertrouwen in de kerk</i>	97
3.3	<i>Belonging without believing</i>	98
4.	Levensbeschouwelijk pluralisme	98
5.	Mentale ontzuiling	100
6.	Besluit: een ontzuilde samenleving in een verzuild keurslijf	101

Hoofdstuk 8

Kerk en staat in België: wetsvoorstellen en discussiepunten		103
1.	Inleiding	103
2.	Financiering van levensbeschouwingen	103
3.	Levensbeschouwelijke vakken	105
3.1	<i>Franse Gemeenschap</i>	105
3.2	<i>Vlaamse Gemeenschap</i>	106
4.	Het verzuilde onderwijsmodel	107
5.	Besluit: het Belgische kerk-staat model ter discussie	109

Deel 3

Toekomstperspectieven

Hoofdstuk 9

Overheidssteun voor levensbeschouwingen in België: evaluatie en aanbevelingen	113
1. Inleiding	113
2. Financiering van levensbeschouwingen: legitimatie en voordelen	113
3. Waarom het huidige systeem niet voldoet	117
3.1 <i>Criteria voor erkenning</i>	117
a) Gebrek aan formele, transparante criteria	117
b) Interne organisatiestructuur	118
c) Interne diversiteit	120
3.2 <i>Ongelijke verdeling van subsidies</i>	121
4. Levensbeschouwing in België: maatschappelijk nut?	122
5. Overheidssteun voor levensbeschouwingen: grondwettelijke verankering	123
6. Besluit: financiering van levensbeschouwingen niet in de Grondwet	125

Hoofdstuk 10

De toekomst van de levensbeschouwelijke vakken in België	127
1. Inleiding	127
2. Levensbeschouwelijke vakken in België: organisatie en legitimering	127
3. Levensbeschouwelijke vakken in het officiële net: inhoudelijke en praktische problemen	129
3.1 <i>Organisatie en personeelskosten</i>	129
3.2 <i>Ongelijkheid</i>	130
3.3 <i>Geen overheidscontrole</i>	130
3.4 <i>Levensbeschouwelijke ongeletterdheid</i>	132
3.5 <i>Segregatie</i>	132
3.6 <i>Onvoldoende opgeleide leerkrachten</i>	133
3.7 <i>Vrijstelling: regel of uitzondering?</i>	135
4. Levensbeschouwelijke vakken in het vrij gesubsidieerd onderwijs	136
4.1 <i>Levensbeschouwelijke ongeletterdheid</i>	136
4.2 <i>Diversiteit in de klas</i>	137
5. Levensbeschouwelijke vakken en de Grondwet	138
6. LEF voor iedereen	139
7. Waarom LEF-critici de bal mislaan	141
7.1 <i>Neutraliteit: een onmogelijk ideaal</i>	141
7.2 <i>LEF = secularisme en relativisme</i>	142
7.3 <i>Vrijheid van godsdienst en onderwijs</i>	143
8. Besluit: <i>education about religion</i> voor iedereen, <i>education into religion</i> voor wie wil	144

Hoofdstuk 11	
Vrijheid van onderwijs in België: feit of fictie?	145
1. Inleiding	145
2. De katholieke dialoogschool	145
3. Rooms-katholieke godsdienst in Vlaanderen	148
4. Vrijheid van onderwijs: enkel op papier?	150
5. Naar een deconfessionalisering van het onderwijs?	154
5.1 <i>Seculiere alternatieven</i>	154
5.2 <i>Pluriform onderwijsstelsel</i>	155
5.3 <i>Stapsgewijze deconfessionalisering met behoud van de onderwijsvrijheid</i>	156
5.4 <i>Subsidies voor algemene, seculiere onderwijsactiviteiten</i>	158
6. Besluit: naar een herwaardering van de onderwijsvrijheid	159
Kerk en staat in België: naar een grondwetsherziening?	161
Bibliografie	163